European Institute for Gender Equality

Ranska on ensimmäistä kertaa tasa-arvoindeksin kärjessä.

Yhdenvertaisuutta koskeva lainsäädäntö toimii, mutta ei vielä kaikkialla

Ranska on noussut ensimmäiseksi EU:n tasa-arvoindeksissä ja ohittanut Ruotsin, joka oli pitänyt kärkipaikkaa hallussaan vuodesta 2013 lähtien. Tasa-arvon edistyminen kuitenkin matelee koko EU:ssa, ja tämänvuotinen indeksi osoittaa, etteivät yhden osa-alueen saavutukset riitä korjaamaan tilannetta muilla aloilla.

"Sukupuolten tasa-arvo edistää Euroopan kilpailukykyä ja laadukas hoiva tekee siitä mahdollista", sanoi Euroopan komission sosiaalisista oikeuksista sekä osaamisesta, laadukkaista työpaikoista ja varautumisesta vastaava johtava varapuheenjohtaja Roxana Mînzatu. "Tämänvuotinen tasa-arvoindeksi viitoittaa tietä: tarvitaan molempien vanhempien hyödyntämiä perhevapaita ja lastenhoitoa silloin, kun perheet sitä tarvitsevat, jotta kaikkien osaaminen vahvistaa Euroopan kestävää kasvua."

"Tämänvuotinen sukupuolten tasa-arvoindeksi välittää selkeän viestin: kun Eurooppa toimii tasa-arvon puolesta, ihmisten elämä muuttuu, ja muutos voi tapahtua nopeasti", totesi yhdenvertaisuudesta, varautumisesta ja kriisinhallinnasta vastaava komission jäsen Hadja Lahbib. "Lakien säätäminen on kuitenkin vasta alkua. Aito tasa-arvo näkyy palkkalaskelmassa, kun nainen ansaitsee saman verran kuin miespuolinen kollegansa. Se näkyy kotona, kun isä jää perhevapaalle ja on paikalla kylvettämisen aikana, eikä vain peittelemässä lasta tämän käydessä nukkumaan. Juuri tällaisen Euroopan haluan jokaisen naisen ja miehen kokevan, asuinpaikasta riippumatta."

"Ranska näyttää, mitä tapahtuu, kun valtio päättää, että sukupuolten tasa-arvo johtavissa asemissa on normi eikä poikkeus", sanoi Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) johtaja Carlien Scheele. "Karumpi totuus on, ettei yksi läpimurto pysty yksin kannattelemaan koko indeksiä. Jos Eurooppa osoittaisi samaa päättäväisyyttä hoivan, palkkauksen ja koulutuksen suhteen, emme mittaisi edistymistä vain pisteen murto-osissa. Valitettavasti tehtävää on vielä paljon."

Keskeiset havainnot

- EU:n keskiarvo on 64,5 pistettä 100:sta, mikä on 0,9 pistettä enemmän kuin viime vuonna ja 5,6 pistettä enemmän kuin vuonna 2020.

- Ranska (74,8) nousee Ruotsin (73,6) ohi kärkeen, ja niiden perässä seuraavat tiukasti Tanska ja Espanja. Heikoimmat pisteet saivat Kypros, Unkari ja Tšekki.
- Valta on nopeimmin kehittyvä osa-alue: se nousi tänä vuonna 2,4 pistettä ja on noussut vuodesta 2020 lähtien peräti 13,1 pistettä. Silti se on yhä alhaisimmat pisteet saanut osa-alue 42,9 pisteellä.
- Kaikki muut osa-alueet etenivät viimeisen vuoden aikana alle yhden pisteen.
- Hoivavastuut eivät edelleenkään jakaudu tasapuolisesti. Naiset tekevät vähemmän kokoaikatyötä vastaavia tunteja ja kantavat suuremman vastuun hoivasta kuin miehet. Noin 41 prosenttia naisista hoitaa lapsia yli 35 tuntia viikossa, kun miehillä vastaava luku on 20 prosenttia.
- Oikeus perhevapaaseen ei edelleenkään takaa perhevapaan aikaisten etuuksien saatavuutta.

Loikka kärkipaikalle

Ranskan nousun taustalla oli yhdeksän pisteen loikka kohti sukupuolten tasa-arvoa vallan osa-alueella. Ranska on nyt miltei saavuttanut sukupuolten tasapuolisen edustuksen hallituksessa, suurimpien yritystensä johtokunnissa sekä urheiluliittojensa hallituksissa.

Ranska ei ole yksin. Vuodesta 2020 lähtien myös 15 muuta jäsenvaltiota on nostanut pisteitään vallan osa-alueella yli 10 pisteellä, mikä johtuu naisten määrän kasvusta yritysten johtokunnissa ja urheilun johtotehtävissä. Seitsemässä jäsenvaltiossa naisilla on jo hallussaan vähintään 40 prosenttia suurimpien pörssiyhtiöiden hallituspaikoista, pitkälti lakisääteisten kiintiöiden ansiosta. Pörssiyhtiöiden sukupuolten tasapuolista edustusta yritysten johtokunnissa koskevassa direktiivissä asetetaan tavoitteeksi, että toimivaan johtoon kuulumattomista hallintoelinten jäsenistä 40 prosenttia tai kaikista hallintoelinten jäsenistä 33 prosenttia on naisia.

A 0.9-0,9 pisteen nousu viime vuodesta. Edistyminen matelee

Vallan osa-aluetta lukuun ottamatta näkymät eivät ole läheskään yhtä rohkaisevia. Sukupuolten tasa-arvossa tapahtuu jonkin verran edistystä, mutta sen vauhti on hidastumassa. Vuotuinen kasvu on jäänyt alle yhden pisteen vuodesta 2023 lähtien.

Koulutuksen osa-alueella kehitys on taantunut 11 jäsenvaltiossa vuodesta 2020 lähtien, sillä naiset ja miehet hakeutuvat edelleen eri opintoaloille.

Edistyminen terveyden osa-alueella on suurelta osin pysähtynyt.

Lisäksi itse vallan osa-alue on edistymisestään huolimatta edelleen heikoin lenkki: 15 jäsenvaltiota jää yhä alle 40 pisteen. Täysi tasa-arvo vastaisi 100 pistettä.

Jäsenvaltiot edistyvät myös eri tahtiin. Viime vuosikymmenen aikana saavutettuja tuloksia EU:n keskiarvoon verrattaessa maat jakautuvat kahteen pääryhmään. Molempiin ryhmiin sisältyy maita, jotka sijoittuvat joko EU:n keskiarvon ylä- tai alapuolelle:

- **Ylöspäin suuntautuva lähentyminen:** Tšekki, Saksa, Viro, Kreikka, Italia, Liettua, Luxemburg, Malta, Itävalta, Puola, Portugali, Suomi ja Ruotsi ovat parantaneet tasa-arvoindeksinsä pisteitä ja samalla kaventaneet eroa EU:n keskiarvoon;
- **Ylöspäin suuntautuva eriytyminen:** Belgia, Bulgaria, Tanska, Irlanti, Espanja, Ranska, Kroatia, Kypros, Latvia, Unkari, Alankomaat, Romania, Slovenia ja Slovakia ovat myös parantaneet pisteitään, mutta tahtiin, joka on kasvattanut niiden välimatkaa EU:n keskiarvoon.

Hoiva: Valtava parantamisen potentiaali

Siinä missä vallan osa-alue näyttää, mitä kohdennetuilla toimilla ja lainsäädännöllä voidaan saavuttaa, hoivan osalta tasa-arvon saavuttamiseen on vielä runsaasti kirittävää.

Lasten saaminen määrittää yhä sen, kumpi kantaa päävastuun palkkatyöstä. Lapsiperheissä isät tekevät keskimäärin 92 prosenttia kokopäivätyötä vastaavasta työajasta, kun äideillä vastaava osuus on 68 prosenttia. Tämä 24 prosenttiyksikön ero osoittaa, että äidit työskentelevät osa-aikaisesti huomattavasti enemmän kuin isät.

Kotona tehtävä hoivatyö kertoo saman tarinan kääntöpuolen. Koko EU:n alueella kaksi viidestä äidistä (41 prosenttia) käyttää lastenhoitoon yli 35 tuntia viikossa. Isistä vain puolet (20 prosenttia) tekee niin.

Tanska kuitenkin osoittaa, ettei tilanteen tarvitse olla tällainen. Se on ainoa jäsenvaltio, jossa suuri lastenhoitovastuu jakautuu tasan sukupuolten kesken.

Vain yksi viidestä tanskalaisäidistä käyttää lastenhoitoon yli 35 tuntia viikossa. Tämä on sama osuus kuin tanskalaisilla isillä. Tanska on myös yksi vain kuudesta jäsenvaltiosta, joissa kattavasti tuetun perhevapaan päättymisen ja taatun varhaiskasvatuspaikan väliin ei jää aukkoa.

Perhevapaat voivat muuttaa lastenhoidon työnjakoa – mutta vain, jos isät pitävät niitä.

Naiset muodostavat yhä 74 prosenttia perhevapaiden käyttäjistä niissä 15 jäsenvaltiossa, joista on saatavilla vuoden 2024 tiedot, ja monet isät pitävät vapaista vain vähimmäisosan. Palkka on ratkaiseva tekijä.

Oikeus perhevapaaseen ei takaa sitä, että vapaalta maksetaan korvausta: 20–49-vuotiaista naisista 18 prosenttia ja miehistä 13 prosenttia jäisi kokonaan ilman perhevapaaetuuksia.

Kun Ruotsi varasi isille neljä viikkoa vanhempainvapaata vuonna 1995 ja maksoi siltä ajalta 75–80 prosenttia palkasta, isien vapaiden käyttö kasvoi kolmesta prosentista 60 prosenttiin.

Kun isät pitävät perhevapaata, kaikki hyötyvät: äidit, isät ja lapset saavat enemmän aikaa vahvempien siteiden rakentamiseen. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan jokainen isän pitämä perhevapaakuukausi kasvattaa äidin myöhempiä ansioita enemmän kuin se, että äiti lyhentäisi omaa vapaataan kuukaudella.

Sukupuolten tasa-arvo vauhdittaa kestävää kasvua

EIGE:n tutkimuksen mukaan sukupuolten tasa-arvon parantaminen voisi kasvattaa EU:n bruttokansantuotetta asukasta kohden 6,1–9,6 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Tämä vastaa arvoltaan 1,95–3,15 biljoonaa euroa ja loisi 10,5 miljoonaa uutta työpaikkaa. Saman tutkimuksen mukaan kaikkien sukupuolten väliseen epätasa-arvoon liittyvien ongelmien ratkaiseminen samanaikaisesti tuottaa parempia tuloksia kuin niiden korjaaminen yksi kerrallaan.

Vallan osa-alue on edelleen EU:n vaikein haaste sukupuolten tasa-arvon kannalta. Kuten tämän vuoden indeksi on kuitenkin osoittanut, se on myös ala, jolla lainsäädännöllä voidaan saada aikaan todellisia vaikutuksia ja nopeasti. Nyt tehtävänä on ottaa sama päättäväinen asenne käyttöön kaikilla muillakin osa-alueilla.

Lataa vuoden 2026 tasa-arvoindeksi ja jaa sen tuloksia kansallisen poliittisen keskustelun tueksi sekä toiminnan vauhdittamiseksi :
https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2026-making-parental-leave-work